

VMK-nämndens verksamhetsberättelse

2014

Innehåll

1	INLEDNING	3
2	VMK-NÄMNDENS LEDAMÖTER 2014	3
3	VMK-NÄMNDENS UPPDRAG ENLIGT ARBETSORDNINGEN	3
4	VMK-NÄMNDENS UTTOLKNING AV SITT UPPDRAG	4
4.1	ANSVAR SOMRÅDE	4
4.2	AUKTORISATION AV VIRKESMÄTANDE FÖRETAG	4
4.3	GRANSKNING AV AUKTORISERADE VIRKESMÄTANDE FÖRETAG	4
4.3.1	Värdering av virkesmätningens kvalitet	4
4.3.2	Instruktioner och normer	4
4.3.3	Redovisning	4
4.3.4	Avvikelser	5
4.4	GRANSKNING AV MÄTNINGSINSTRUKTIONER	5
4.5	GODKÄNNANDE AV MÄTUTRUSTNING	5
4.6	STYRNING OCH DOKUMENTATION	5
4.7	VMK-AVDELNINGEN.....	5
5	VMK-NÄMNDENS VERKSAMHET 2014	6
5.1	FATTADE BESLUT	6
5.1.1	Auktorisation	6
5.1.2	Typgodkännanden/Mätningstekniska godkännanden	6
5.1.3	Kontrollanvisningar	6
5.1.4	Mätning av utbytesförlust	7
6	UPPFÖLJNING AV KVALITET I VIRKESMÄTNING OCH REDOVISNING 2014	8
6.1	RESULTAT FRÅN DE AUKTORISERADE MÄTANDE FÖRETAGENS INTERNA KONTROLL	8
6.1.1	VMK-nämndens utvärdering av 2014 års kontrollresultat (kommentar till tabell 1).....	9
6.1.2	Kontroll av redovisningen.....	9
6.2	AVVIKELSER.....	10
6.2.1	Utfall av begärda kontroller.....	10
6.2.2	Kontroll av utförd mätning per mätplats (kommentar till tabell 2).....	10
6.2.3	Skördarmätning.....	11
6.3	ÅTERKOPPLING TILL VMK-NÄMNDEN	11
6.4	KOMMISSIONSMÄTNINGAR	11
6.4.1	Syfte	11
6.4.2	Massaved VMF Nord, VMF Qbera, VMF Syd, VMF Latvia och VMF Estonia	11
6.4.3	Sågtimmer VMF Nord, VMF Qbera och VMF Syd.	11

1 Inledning

VMK-nämnden lämnar årligen en verksamhetsberättelse med sammanfattning av fattade beslut och utvärdering av de auktoriserade mätande företagens mätningens kvalitet.

2 VMK-nämndens ledamöter 2014

Nämnden har under 2014 bestått av följande ledamöter:

<u>Ordinarie</u>	<u>Suppleant</u>
Lennart Rådström (ordförande)	
Urban Olsson	Bengt Algotsson
Mats Orvér	Albert Eliasson
Klas Ivert	Lennart Forsberg
Göte Bengtsson	Mats Olsson
Sven-Erik Gustavsson	Sten Andersson

Mårten Lundmark var nämndens ordförande t.o.m. den 22 maj.

Ledamöterna är nominerade av de nationella partsorganen och utsågs vid SDC:s stämma 22 maj, 2014. Dessutom har Skogsstyrelsen, representerad av Christoffer Andersson, deltagit i nämndens möten.

VMK-avdelningens chef är föredragande och sekreterare i nämnden. Håkan Rönnbäck tillträdde som verksamhetschef den 19 maj, då han efterträdde Christina Lundgren.

3 VMK-nämndens uppdrag enligt arbetsordningen

Arbetsordningen med VMK-nämnden som övervakare av och beslutsinstans för kontrollfrågorna reviderades något 2014-12-12.

I arbetsordningen för VMK-nämnden fastställs att denna ska verka för en ändamålsenlig, rättvis, noggrann, likformig och stabil virkesmätning och virkesredovisning genom att:

- Löpande värdera kvaliteten i virkesmätning och virkesredovisning.
- Besluta om auktorisation och mätningstekniska godkännanden eller återkallande därav utifrån rekommendationer och instruktioner fastställda av SDC:s styrelse.
- Granska huruvida förslag till nya eller förändrade mätninginstruktioner är tydliga och medger en kontrollerbar och korrekt d.v.s. noggrann, stabil och likformig mätning inom ramen för uppställda krav.
- Fortlöpande kontrollera hur VMK-avdelningens chef uppfyller ansvaret för den löpande förvaltningen.

Ansvarsområdet omfattar inte prISRäkning av inmätta kvantiteter och kvaliteter.

(Arbetsordning för råd och nämnd rev 7.0, 2014-12-12.)

4 VMK-nämndens uttolkning av sitt uppdrag

4.1 Ansvarsområde

Ansvarsområdet utgår ifrån det regelverk som virkesmarknadens parter ställt upp via SDC:s instruktioner för ersättningsgrundande virkesmätning. Regelverket ska följas av mätande företag som uppbär auktorisation från VMK (med VMK avses här VMK-avdelning och VMK-nämnd). Ansvarsområdet gäller de inmätta kvantiteterna före prisräkning.

Eftersom redovisning av inmätta kvantiteter är en del av mätningföretagens åtagande ska även rutiner för redovisningen granskas och kontrolleras (MoRe-utredningen, Svensson, Larsson och Norrby, 2007).

4.2 Auktorisation av virkesmätande företag

VMK-nämnden meddelar efter ansökan och godkänd prövning auktorisation av virkesmätande företag.

4.3 Granskning av auktoriserade virkesmätande företag

En central del av uppdraget är den fortlöpande granskningen av auktoriserade virkesmätande företag. Denna granskning utvecklas steg för steg i samarbete mellan VMK-avdelning och VMK-nämnd. Följande mätande företag är auktoriserade av VMK:

- VMF Nord
- VMF Qbera
- VMF Syd
- VMF Estonia (Massaved)
- VMF Latvia (Massaved)

4.3.1 Värdering av virkesmätningens kvalitet

En viktig grund för den löpande uppföljningen av de virkesmätande företagen är att granska mätningens kvalitet i form av resultatet från såväl intern som begärd kontroll. Resultaten från kontrollkommissionens verksamhet ingår också i VMK-nämndens värdering.

4.3.2 Instruktioner och normer

Ett av VMK-nämnden auktoriserat mätande företag ska följa SDC:s instruktioner för virkesmätning och normer för kontroll av virkesmätning och virkesredovisning.

4.3.3 Redovisning

I uppdraget ingår att granska och godkänna kvalitet på virkesmätning och redovisning. Ett auktoriserat mätande företag ska uppvisa adekvata kontrollrutiner för alla delar som kan tänkas påverka den redovisade inmätta kvantiteten.

4.3.4 Avvikelser

VMK-nämnden hanterar större avvikelser i kontrollresultat eller övriga delar av ansvarsområdet genom att avkräva aktuellt företag orsaksanalys och åtgärdsplan.

4.4 Granskning av mätninginstruktioner

I VMK-nämndens uppdrag ingår att granska om mätninginstruktioner är tydliga och ger förutsättningar för en kontrollerbar, noggrann, rättvis, stabil och likformig virkesmätning.

4.5 Godkännande av mätutrustning

I VMK-nämndens uppdrag ingår att godkänna utrustning för ersättningsgrundande mätning. För att godkännande ska kunna utfärdas måste utrustningen uppvisa godtagbar mätningens kvalitet och det måste finnas fastställda former för kontroll av utrustning och mätningens resultat.

4.6 Styrning och dokumentation

VMK-avdelningen förvaltar de dokument som anger riktlinjer för de auktoriserade virkesmätande företagens kontrollverksamhet. I detta ingår kontrollrutiner för mätutrustning, ansvarsfördelningsdokument, riktlinjer (normer) för intern och begärd kontroll samt inrapportering av kontrollresultat.

4.7 VMK-avdelningen

VMK-avdelningen och VMK-nämnden har ett gemensamt uppdrag som går ut på att genom granskning säkerställa att följande delar mätningssystemet uppfyller Skogsstyrelsens och branschens krav; mätninginstruktioner, mätmetoder, mätutrustning, mätningens kvalitet samt rutiner för kontroll och uppföljning av såväl virkesmätning som virkesredovisning.

VMK-avdelningen handlägger de frågor för vilka VMK-nämnden är beslutsinstans och ansvarar för att utarbeta lämpliga rutiner och att dokumentera dessa. VMK-avdelningen har även, framförallt via Kontrollkommissionen, en samordnande roll för att harmonisera de mätande företagens interna kontroll genom att utarbeta gemensamma kontrollrutiner för mätutrustning och att arbeta med nationell uppföljning och kalibrering av den interna kontrollen.

5 VMK-nämndens verksamhet 2014

Under 2014 har VMK-nämnden haft fem möten varav ett telefonmöte. Ett möte kombinerades med fältbesök för att bl.a. studera MAS (Mobil Automatisk Stickprovsmätning) inom VMF Qberas verksamhetsområde.

Vid varje möte rapporteras utfallet från begärda kontroller. Dessutom rapporteras kontrollresultat för de auktoriserade virkesmätande företagen årligen.

5.1 Fattade beslut

5.1.1 Auktorisation

Inga nya företag har ansökt om auktorisation för virkesmätning under 2014.

5.1.2 Typgodkännanden/Mätningstekniska godkännanden

Under 2013 utvidgades begreppet typgodkännande till att förutom mätningens kvalitet även omfatta funktionalitet avseende virkesmätning och virkesredovisning d.v.s. en kvittens från auktoriserat mätande företag att utrustningen går att använda i virkesmätningen. VMK-nämndens uppdrag att godkänna mätutrustning kommer i enlighet med detta framgent benämnas ”mätningstekniskt godkännande”. Under 2014 har ett typgodkännande enligt gammal modell och fyra mätningstekniska godkännanden utfärdats av nämnden.

Följande beslut angående godkännande av mätutrustning fattades under 2014:

- RemaSawco, Rema LogBark, typgodkändes för sektionmätning av tallsågtimmer (2014-10-30).
- Microtecs automatiska klassning, Tomolog v2.22, av tallsågtimmer med röntgen godkändes mätningstekniskt (2014-09-30).
- RemaSawco, RS-3D Log Scanner, godkändes mätningstekniskt för mätning av utbytesförlust (krök) (2014-03-11).
- Prologic, 3D-2025 True shape scanner, godkändes mätningstekniskt för mätning av toppdiameter pb (2014-03-11).
- Prologic, 3D-2025 True shape scanner, godkändes mätningstekniskt för mätning av längd (2014-03-11).

5.1.3 Kontrollanvisningar

Under 2014 har VMK-nämnden antagit följande kontrollanvisningar rörande kontroll och uppföljning:

- Anvisningar för kontroll av mobil lasermätutrustning för avståndsmätning, avsedd för kontroll av skäppmätning (2014-04-15).
- Anvisning för kontroll och underhåll av statisk fordonsvåg, revidering (2014-12-17).

5.1.4 Mätning av utbytesförlust

Principen för bestämning av utbytesförlust p.g.a. krök är till sin konstruktion utslagsgivande för resultatet och känsligt för stockens läge, avsmalning och ovalitet. Utbytesförlusten är inte heller linjär, d.v.s. en ökande grad av böj på stocken ger inte nödvändigtvis en proportionerlig ökning av utbytesförlusten. Detta innebär svårigheter i kontrollen men även i ordinarie mätning, inte minst vid automatmätning.

Som VMK-nämnden tidigare påpekat är krökmätning för bestämning av utbytesförlust behäftat med en rad problem och bör därför ses över. Eventuellt bör måttet bytas ut mot något annat, exempelvis båghöjd. En översyn av krökmätningen med analyser av mätningen och mätmetoder genomfördes av VMK under 2014. VMK och Kontrollkommissionen ville hålla fast vid mätning av utbytesförlust i och med att den nya tekniken med automatisk mätning håller på att sjösättas. VMK-nämnden beslutade att ställa sig bakom förslaget att för tillfället hålla fast vid mätning av utbytesförlust. VMK-nämnden såg mycket positivt på att en harmonisering av redskapet för manuell mätning av utbytesförlust nu tas fram och införs i hela landet.

6 Uppföljning av kvalitet i virkesmätning och redovisning 2014

6.1 Resultat från de auktoriserade mätande företagens interna kontroll

Tabell 1. Kontroll av utförd mätning – stockvis och travvis kontroll

VMF	Antal		Medeltal av				Träff- % ³⁾	
	Mät- Platser	Stockar/ Travar	Syst. avvikelse ¹⁾ %		Standardavv. ²⁾ %			
			Brutto- volym	Relativt värde ⁴⁾	Brutto- volym	Relativt värde ⁴⁾		
Stockvis kontroll								
Nämndens mål			± 0,4	± 2,0				
Nord	Sågtimmer	52	30 636	0,0	1,5	6,7	28,8	71
	Tall		18 210	0,0	1,8	6,8	30,1	64
	Gran		12 426	-0,1	1,2	6,5	26,7	81
Qbera	Sågtimmer	37	37 062	-0,3	0,8	6,1	24,0	78
	Tall		21 186	-0,4	1,0	6,1	26,1	71
	Gran		15 876	-0,1	0,6	6,0	20,8	87
	Massaved	2 ⁶⁾	8 420			10,2	16,2	72
Syd	Sågtimmer	50	27 363	-0,4	0,9	7,1	27,5	81
	Tall		9 833	-0,7	0,9	7,0	29,5	74
	Gran		17 530	-0,2	0,9	7,2	26,3	83
Nämndens mål			± 0,4	± 1,0				
Nord	Massaved		14 534	-0,2	-0,2	10,7	14,5	95
Travvis kontroll⁵⁾								
Nämndens mål			± 1,5	± 2,5				
Qbera	Massaved	2 ⁶⁾	130	-1,5	-0,3	4,6	5,3	
Syd	Massaved	9	534	-0,4	1,8	6,1	8,0	
Estonia	Massaved	7	342	0,7	-1,3	7,2	8,1	
Latvia	Massaved	10	73	0,7	-1,1	6,5	7,0	

Kursiv stil markerar värden som ligger utanför godtagbart intervall

Med sågtimmer avses normaltimmer och klentimmer.

1) Avvikelsen mellan ordinarie mätning och kontrollmätning.

2) Standardavvikelsen för kvoten per stock mellan ordinarie mätning och kontroll. Värdena avser volymvägt medeltal för samtliga aktuella mätplatser.

3) Med träffprocent avses den procentuella andelen stockar som vid ordinarie mätning och kontrollmätning bedömts lika vad avser sortiment, trädslag och kvalitet.

4) Avser värde enligt relativprislista.

5) Avser kontroll av enskild trave. Den systematiska överskattningen av virkesvärdet i VMF Syds massavedsmätning hänger samman med att parterna på virkesmarknaden i södra Sverige valt att tillämpa ren travmätning av massaveden, utan korrigering med stockmätta stickprov. Denna metod ger nästan alltid viss överskattning av virkesvärdet, eftersom vrakförekomsten underskattas.

6) Avser två mobila automatiska stockmätningssystem (MAS 2 & MAS 3) som opererar över större områden.

Tabell 2. Kontroll av utförd mätning – variation mellan mätplatser

		Antal mätplatser i olika intervall avseende systematisk avvikelse.											
		VMF	-4	-3	-2	-1	1	2	3	4	5	6	Sum
Stockvis kontroll ¹⁾													
Sågtimmer volym	N				2	15	15	1					33
	Q				2	24	11						37
	S			2	4	23	7	2					38
Sågtimmer värde	N				1	3	11	9	5	2	2		33
	Q					7	17	9	4				37
	S			1	1	11	11	5	4	3	<i>1</i>	<i>1</i>	38
Massaved volym	N					10	6						16
Massaved värde	N				4	5	5	2					16
Travvis kontroll ^{2,3)}													
Massaved volym	Q ⁴⁾			<i>1</i>		1							2
	S				1	3	1						5
Massaved värde	Q ⁴⁾				1		1						2
	S						2	2			<i>1</i>		5

Kursiv stil markerar värden som ligger utanför godtagbart intervall

1) Mätplatser med fler än 300 kontrollstockar

2) Mätplatser med fler än 30 kontrolltravar

3) Se not 5 tabell 1

4) Se not 6 tabell 1

6.1.1 VMK-nämndens utvärdering av 2014 års kontrollresultat (kommentar till tabell 1)

VMK-nämnden anser att det för en godtagbar virkesmätning är rimligt att sikta mot en bruttovolymavvikelse på högst 0,4 % och en värdeavvikelse på högst 2 % på nivån mätande företag för stockmätta sortiment av sågtimmer samt en värdeavvikelse på högst 1 % när det gäller massaved. VMF Nord, VMF Qbera och VMF Syd uppfyller denna ambitionsnivå för 2014 förutom på tallsågtimmer inom VMF Syd som uppvisar avvikelser som ligger utanför måltalen.

För travmätta sortiment som kontrolleras genom stockmätning anser nämnden att toleranserna på nivån mätande företag bör vara högst 1,5 % för volym och högst 2,5 % för värde. VMF Nord, VMF Syd, VMF Qbera, VMF Estonia och VMF Latvia uppfyller dessa krav för 2014.

6.1.2 Kontroll av redovisningen.

VMK-nämnden har noterat att de typmätningar som testas i VIOL-systemet varje månad inte detekterat några avvikelser under 2014. Nämnden har erhållit information om projektet kvalitetssäkrad redovisning etapp 1 som bedrivits under 2014. Nämnden anser att projektet och de utökade testerna som fr.o.m. jan 2015 införts är steg i rätt riktning för att nå en kvalitetssäkrad redovisning.

6.2 Avvikelser

6.2.1 Utfall av begärda kontroller

Nämnden har tagit del av resultaten från de 24 begärda kontroller som de virkesmätande företagen gjort under året. Dessutom har orsaksanalyser och åtgärdsplaner begärts i följande fall:

VMF Nord

- Med anledning av två stora värdeavvikelser avseende bildstödd travmätning av bränsleved.

VMF Qbera

- Med anledning av stor volymavvikelse vid travmätning av tallsågtimmer.
- Med anledning av stor volymavvikelse vid travmätning av barrmassaved.
- Med anledning av stor volymavvikelse vid travmätning av granmassaved.

VMF Syd

- Med anledning av stor värdeavvikelse vid travmätning av björkmassaved.

6.2.2 Kontroll av utförd mätning per mätplats (kommentar till tabell 2)

Tabell 3. Kravnivåer på mätplatsnivå

	Stockmätning, sågtimmer	Travmätning, massaved
Bruttovolymavvikelse	±2,0 %	±2,0 %
Värdeavvikelse	±3,0 %	±3,0 %

I och med ovanstående kravnivåer noterar nämnden att 2014 års kontrollresultat för följande mätplatser är otillfredsställande:

VMF Nord

- Fyra mätplatser för sågtimmer med stor värdeavvikelse

VMF Qbera

- En MAS-maskin med stor volymavvikelse

VMF Syd

- Två mätplatser för sågtimmer med stor volymavvikelse
- Fem mätplatser för sågtimmer med stor värdeavvikelse
- En mätplats för massaved med stor värdeavvikelse

För VMF Nord har orsaksanalyser och åtgärdsplaner redovisats i den årliga verksamhetsberättelsen. Avvikelserna är i huvudsak beroende av de stormar som drabbat delar av VMF Nords område.

För VMF Qbera infördes i aug/sep 2014 nya barkfunktioner på de bägge MAS-maskinerna. Denna åtgärd i förening med andra vidtagna åtgärder förväntas avsevärt förbättra mätningresultaten.

För VMF Syd har orsaksanalyser och åtgärdsplaner efterlysts.

6.2.3 Skördarmätning

Efter att på uppdrag av RMR granskat SDC:s instruktion för virkesmätning med skördare från 2009 avgav nämnden följande utlåtande (2013-03-14):

- VMK-nämnden ber RMR beakta uppdagade oklarheter enligt PM från VMK samt att instruktionen inte har ajourhållits på ett erforderligt sätt sedan införandet 2007. VMK-nämnden anser att man antingen måste inkomma med en handlingsplan för att se över och uppdatera instruktionen eller en handlingsplan för att avskaffa densamma. VMK-nämnden förutsätter att RMR tar ansvar för en tillfredställande tidsplan för detta.

Nämnden har även under 2014 diskuterat skördarmätning vid ett flertal tillfällen. Framtagande av nya instruktioner för skördarmätning har tyvärr dragit ut på tiden varför Nämnden 2014-12-03 påminde om utlåtandet från mars 2013 enligt ovan.

6.3 Återkoppling till VMK-nämnden

VMK-nämnden har fått en preliminär redogörelse för projekt kvalitetssäkrad redovisning etapp 1 som bedrivits under 2014. I projektet har ingått representanter från SDC, de tre svenska auktoriserade mätande företagen och VMK. Etapp 1 har bl.a. resulterat i att SDC från och med jan 2015 utökat omfattningen på kontrollverksamheten när det gäller redovisning från mätning till mätbesked. I de nya normerna för kontroll som fastställts av SDC:s styrelse i mars 2015 ingår kontroll av redovisning och anvisningen bytte också namn till: ”Normer för kontroll av virkesmätning och virkesredovisning”.

Nämnden har ställt sig positiv till att kvalitetssäkringen av redovisningen kommit en bit på väg, och ser fram emot fortsatt utveckling inom området.

6.4 Kommissionsmätningar

6.4.1 Syfte

Syftet med kommissionsmätningarna är att följa upp de auktoriserade mätande företagens interna kontroll och kalibrera denna.

6.4.2 Massaved VMF Nord, VMF Qbera, VMF Syd, VMF Latvia och VMF Estonia

VMF Latvia och VMF Estonia är auktoriserade av VMK och mäter i viss omfattning enligt massavedsinstruktionen VMR 1-06. I juni 2014 genomfördes kommissionsmätningar av granmassaved med deltagare från alla fem auktoriserade mätande företag. Resultaten vid kommissionsmätningarna var mycket bra. Den totala spännvidden för bestämning av bruttovolym mellan deltagande mätlag var under 2 %. Även kvalitetsbedömningen var samstämmig.

6.4.3 Sågtimmer VMF Nord, VMF Qbera och VMF Syd.

Under 2014 genomfördes på prov en ny variant på kommissionsmätningar av sågtimmer enligt VMR 1-07. Föregående år har kommissionsmätningarna på sågtimmer gjorts på samma sätt som för massaved. Under 2014 har i stället två slumpvis utvalda kontrollmätare per VMF granskats av en slumpvis utvald kontrollmätare från de andra två svenska virkesmätningföreningarna. Totalt har således tre olika kommissionsmätningar av sågtimmer genomförts. Generellt konstaterades små avvikelser vad avser volymmätning. De avvikelser som dominerade bestod i stället av olika bedömningar av utbytesförluster.

För VMK-nämnden

Lennart Rådström, ordförande
Uppsala, 2015-05-04

Håkan Rönnbäck, sekreterare
Uppsala 2015-05-04